

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
Grigol Robakidze University

ხელნაწერის უფლებით
With the right of manuscript

ლია ჭილაშვილი
Lia Chiglashvili

ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი
მდგომარეობა საქართველოს კანონმდებლობით

Legal Status of Children born out of Wedlock based on Georgian
legislature

სპეციალობა: სამართალი

Specialty: Science of Law

დისერტაცია წარმოდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

Thesis is presented for obtaining of the Dr. of Law Academic Degree

რ ე ზ ი უ მ ე
Abstract

თბილისი
Tbilisi

2016

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ლია ჭილაშვილი

ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი
მდგომარეობა საქართველოს კანონმდებლობით

სპეციალობა: სამართალი

დისერტაცია წარმოდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

რეზიუმე

თბილისი

2016

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ლილი გელუკაშვილი,

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

ოფიციალური შემფასებლები (ოპონენტები):

ეკატერინე შენგელია - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ასმათ გუგავა - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

დისერტაციის დაცვის თარიღი გამოქვეყნდება უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე www.gruni.edu.ge.

დისერტაციის დაცვა შედგება გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის საატესტაციო-საექსპერტო კომიტეტის სხდომაზე.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში (თბილისი, დავით აღმაშენებლის ხეივანი მე-13 კილომეტრი)

სარჩევი

შესავალი	5
საკვლევი პრობლემატიკა და კვლევის აქტუალობა.....	5
კვლევის მიზანი.....	7
კვლევის ამოცანები.....	8
კვლევის ჰიპოთეზა.....	8
ლიტერატურის მიმოხილვა და თეორიულ - პრაქტიკული კონტექსტი.....	9
მეთოდოლოგია და კვლევის აღწერა.....	10
კვლევის შედეგები.....	11
ნაშრომის მეცნიერული სიახლე.....	12
ნაშრომის სტრუქტურა და ზოგადი შინაარსი.....	14
დასკვნები და რეკომენდაციები.....	24

შესავალი

ოჯახი დასაბამს აძლევს ქალისა და მამაკაცის ახალ ცხოვრებას, იგი მოიცავს ცოლქმრულ კავშირს, მათ პასუხისმგებლობას ერთმანეთის, შვილებისა და საზოგადოების მიმართ. ოჯახის წევრთა ურთიერთობა საოჯახო სამართლით რეგულირდება.

ეჭვგარეშეა, რომ ქართველი ხალხისათვის ოჯახის შექმნისას მნიშვნელოვანია კულტურულ - მენტალური ფასეულობები, რომელთა ზემოქმედებითაც ყალიბდება ესა თუ ის პიროვნება. ახალგაზრდების ცნობიერებაზე დიდ გავლენას ახდენს თანამედროვე ტენდენციები და გარკვეული მათგანი უარს ამბობს ტრადიციული ოჯახის შექმნაზე, უპირატესობას ანიჭებს არარეგისტრირებულ კავშირს პარტნიორთან და თავს არიდებს ოჯახურ ურთიერთობაში პასუხისმგებლობებს.

დღეისათვის, საზოგადოებრივი დებატების აქტუალური თემატიკის საგანი ოჯახისა და ქორწინების ინსტიტუტის შენარჩუნებაა. საგრძნობლად გაიზარდა განქორწინებულ წყვილთა სტატისტიკა. აღნიშნული საკითხი გლობალურია და მსოფლიოში ოჯახის ფენომენს მართლაც ექმნება საფრთხე.

საკვლევი პრობლემატიკა და კვლევის აქტუალობა

სადისერტაციო ნაშრომში დღემდე ტაბუდადებული თემებია განხილული, კონკრეტულად, კი ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივ უფლებებს ეხმაურება.

ბოლო 15 წლის მანძილზე თავი იჩინა ოჯახური ცხოვრების ალტერნატივებმა, მათ შორის აქტუალურია ერთობლივი ცხოვრება ქორწინების გარეშე. სტატისტიკური მონაცემების თანახმად, საქართველოში მნიშვნელოვნად გაიზარდა დაუქორწინებელი მშობლებისაგან შვილების დაბადების ფაქტები და, შესაბამისად, გახშირდა არარეგისტრირებული ქორწინებებიც.

საოჯახო კანონმდებლობა დეტალურად არეგულირებს რეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვთა უფლებებს, რომლებიც მათ წარმოემობათ დაბადებისთანავე, რასაც ვერ ვიტყვით ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვებთან მიმართებით. აღნიშნული სამართლებრივი ურთიერთობა რეგულირდება სამოქალაქო კოდექსის სულ რამდენიმე მუხლით.

მართალია, დაუქორწინებელი მშობლებისაგან შვილების წარმოშობის საკითხებს მიემღვნა „ევროპული კონვენცია ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი სტატუსის შესახებ“, მაგრამ საქართველოში ამგვარ მდგომარეობაში მყოფი ბავშვების მიმართ განსაკუთრებული ინტერესი და მასთან არსებული პრობლემები ცალკე აღებული არავის შეუსწავლია; არადა, ამ ბავშვების სოციალურ - სამართლებრივი მდგომარეობა საკმაოდ აქტუალურია, რადგან აღნიშნულ საკითხებზე წარმოშობილი სირთულეები შესაძლოა ქვეყნის მომავალზე აისახოს.

მოქმედი კანონმდებლობით, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების უფლებები გათანაბრებულია რეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებული ბავშვების უფლებებთან და მსგავსი კლასიფიკაცია დაუშვებელია, მაგრამ პრაქტიკაში კვლავ ვაწყდებით გარკვეულ სირთულეებს.

საგრძნობლად გაიზარდა მშობლებისაგან შვილების დატოვების ფაქტებიც. დედები, - რომლებიც ქორწინების გარეშე აჩენენ შვილებს, ბავშვის დაბადებით გამოწვეული მოსალოდნელი სირთულეებისაგან თავის დასაღწევად, უარს ამბობენ შვილებზე და სხვადასხვა საშუალებით ცდილობენ მათ მოშორებას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შევეცადეთ, პირველად ქართულ სამართლებრივ სივრცეში საფუძვლიანად შეგვესწავლა დაუქორწინებელ პირთაგან დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი უფლებები, როგორც საქართველოს, ისე უცხო ქვეყნების კანონმდებლობების გათვალისწინებით.

წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი, რომელიც ეძღვნება ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი სტატუსის შესწავლას, არის მოკრძალებული მცდელობა ქართულ სამართლებრივ სივრცეში, ბავშთა უფლებების დაცვის ხელშესაწყობად.

კვლევის მიზანი:

1.გამოავლინოს ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დასაცავად არსებული დამაბრკოლებელი გარემოებები, მანკიერი პრაქტიკისა და რეალობის გამომწვევი მიზეზები და განსაზღვროს მათი დაძლევის გზები;

2.წარმოაჩინოს არსებული პრობლემატიკის მეცნიერული არსი და გამოკვეთოს კვლევის ჩატარების აუცილებლობა. შემუშავდეს მეცნიერულად დასაბუთებული თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის რეკომენდაციები, საკანონმდებლო ცვლილებების პროექტის ჩათვლით;

3.ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების სამართლებრივი სტატუსის დასაცავად ჩამოაყალიბოს თანამედროვე მიდგომების ორიგინალური და ეფექტური მეთოდები, რომლებიც ხელს შეუწყობს საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფასა და ჰარმონიზაციას საერთაშორისო ნორმებთან მიმართებით;

4.წარმოაჩინოს მარტოხელა მშობლების გარანტიების დაცვის პრობლემატიკა სამართლებრივი სტატუსისა და სოციალური ხელშეწყობის მიზნით, რათა ადგილი არ ჰქონდეს მარტოხელა მშობლების დისკრიმინაციას. ამოქმედდეს საერთაშორისო კანონებითა და ხელშეკრულებებით დადგენილი სტანდარტები, რომლებიც უზრუნველყოფს მარტოხელა მშობლების უფლებების დაცვის ეფექტური მექანიზმების შექმნას. მნიშვნელოვანია მოქმედი კონსტიტუციისა და

კანონმდებლობის თანხვედრა საერთაშორისო ნორმებთან, რადგან ბევრი მათგანი ჯერ კიდევ ნაწილობრივ სრულდება.

კვლევის ამოცანები:

1.ქორწინებისა და ჯვრისწერის ძირითადი ტენდენციების განსაზღვრა ისტორიული განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე;

2.ქორწინების გარეშე წყვილთა თანაცხოვრებასთან დაკავშირებული პრობლემების გამოვლენა;

3.მარტოხელა მშობლების სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრა და არსებული ხარვეზების წარმოჩენა;

4.მამობისა და დედობის ფაქტის დადგენა საქართველოს კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების გათვალისწინებით;

5.ხელოვნური განაყოფიერების შედეგად დაბადებულ ბავშვთა იურიდიული სტატუსის განსაზღვრა;

6.მშობლებისა და მზრუნველის გარეშე დარჩენილ ბავშვთა სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრა საქართველოსა და სხვა ქვეყნების კანონმდებლობების მიხედვით;

7.ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა დინამიკის შესწავლა და სოციოლოგიური კვლევების საფუძველზე დემოგრაფიულ სტატისტიკაში არსებული ხარვეზების წარმოჩენა;

8.საქართველოსა და სხვა ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის შედარებითი ანალიზი, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების შემთხვევაში.

ჰიპოთეზა:

1. ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების მიმართ არატოლერანტული დამოკიდებულება განპირობებულია მოსახლეობის მენტალური თავისებურებებით, ნაკლები ინფორმირებულობითა და საქართველოს კანონმდებლობაში შესაბამისი აქტებისა და დებულებების არარსებობით;

2. საქართველოში დღემდე არ არსებობს ზუსტი სტატისტიკა იმ ასეულობით ბავშვის უფლებრივ მდგომარეობაზე (მათ შორის ქორწინების გარეშე დაბადებულებზე), რომლებიც თავშესაფრების მიღმა ცხოვრობენ. უცნობია იმ მოზარდთა ზუსტი რაოდენობა, რომლებიც ეკლესია - მონასტრებთან არსებულ ბავშვთა სახლებში იმყოფებიან. აღნიშნული საკითხების მოგვარება ხელს შეუწყობს ამ კატეგორიის ბავშვთა და მოზარდთა სოციალური დაცვის მექანიზმების ჩამოყალიბებასა და განხორციელებას;

3. ხარვეზები აღინიშნება სასამართლო პრაქტიკაში, რომელიც, თავის მხრივ, უკავშირდება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვებისათვის მემკვიდრეობის მიღების საკითხებს და მოითხოვს შესაბამის რეგულაციებს;

4. მკვეთრად გამოხატულია არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებული ბავშვების ფსიქო-ემოციური მდგომარეობა, რაც ერთ-ერთ ხელისშემშლელ ფაქტორად გვევლინება მოზარდთა სოციალიზაციის თვალსაზრისით.

ლიტერატურის მიმოხილვა და თეორიულ - პრაქტიკული კონტექსტი

წარმოდგენილ ნაშრომთან დაკავშირებით, პირველწყაროებზე დაყრდნობით განვიხილეთ უძველესი ქვეყნების სამართლებრივი დოკუმენტები, ეთნოგრაფიული მასალები, პერიოდული გამოცემები და თანამედროვე მეცნიერთა კვლევები. მათგან გამოვყოფთ ივ. ჯავახიშვილის, ილ.

ჭავჭავაძის, ზ. ახვლედიანის, გ. ნადარეიშვილის, რომან და ეკა შენგელიების, შ. ჩიკვაშვილის, გ. თუმანიშვილის, ლ. ჭანტურიას, გ. ღლონტის, ლ. ნადიბაიძის, ა. გუგავას, კ. კორკელიასა და სხვა ავტორთა კვლევებსა და ნაშრომებს.

უცხოელ მეცნიერთაგან კი მნიშვნელოვანია Benjamin A, Templin B, Cook R.J, Ester G, Nichols M, Hofmann H, Wesener G, Bernhard W, Bockle F, Grundel J, Enders R. C, Антоколская М, Морган Л, Рузакова О, Шершеневич Г. Ф და სხვა მკვლევართა სამეცნიერო შრომები.

ნორმატიულ ბაზად გამოვიყენეთ შესაბამისი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები, საქართველოს საპროცესო კოდექსი, საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტები, კონვენციები, სტატისტიკური მასალები, ინტერნეტ რესურსი, საქართველოსა და საზღვარგარეთის ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის მაგალითები და სხვა.

ნაშრომზე მუშაობის პროცესში სიღრმისეულად შევისწავლეთ ევროპული კონვენცია „ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი სტატუსი“, რომელიც ეხმაურება საკვლევ პრობლემატიკას. დისერტაციაში ასევე განვიხილეთ გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტის მიერ წარმოდგენილი ანგარიშები.

მეთოდოლოგია და კვლევის აღწერა - სამეცნიერო ნაშრომზე მუშაობის პროცესში გამოვიყენეთ კვლევის ზოგადმეცნიერული და კერძო მეთოდები, რომლებიც უზრუნველყოფს ნაშრომის სტუქტურულ მთლიანობას, ძირითადი მიზნებისა და ამოცანების განხორციელებას. მათ შორის გამოვყოფთ ისტორიულ, შედარებით - სამართლებრივ, სტატისტიკურ, თვისებრივ, რაოდენობრივ, დოკუმენტურ, ლოგიკურ, ანალიტიკურ და სხვა მეთოდებს.

ისტორიული ასპექტის გათვალისწინებით, პირველწყაროებზე დაყრდნობით გავეცანით ანტიკური ქვეყნების წარსულის ამსახველ მაგალითებს ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვებთან მიმართებით, შესაბამისად განვიხილეთ

საქართველოსა და უცხო ქვეყნების სამართლებრივი დოკუმენტები.

ლოგიკური მეთოდის შემთხვევაში ვიხელმძღვანელებ ანალიზის, სინთეზის, ანალიზისა და სხვა მეთოდებით.

ანალიტიკური მეთოდის გამოყენებით შევისწავლეთ სასამართლო პრაქტიკის მაგალითები.

შედარებით - სამართლებრივი მეთოდით განვიხილეთ იმ სახელმწიფოთა კანონმდებლობები, რომელთაც საკვლევი თემის ირგვლივ გარკვეული გამოცდილება აქვთ. წარმოვაჩინეთ არსებულ თემატიკასთან დაკავშირებული ძლიერი და სუსტი მხარეები.

სოციოლოგიური მეთოდით გამოვყავით საკვლევი ობიექტი, კერძოდ: ემპირიული მეთოდით გავეცანით სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგებსა და არასამთავრობო ორგანიზაციათა ექსპერტთა დასკვნებს.

რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევისათვის შევიმუშავეთ კითხვარი და ჩავატარეთ ანკეტური გამოკითხვა. კვლევის პროცესში ასევე გამოვიყენეთ სტატისტიკური მეთოდიც.

საერთაშორისო კანონმდებლობებზე დაყრდნობით მოვიძიეთ სხვადასხვა სამეცნიერო ლიტერატურა და წარმოდგენილი პრობლემატიკის გათვალისწინებით, დავსახეთ გზები ქართულ სინამდვილეში არსებული მანკიერი შეხედულებების აღმოსაფხვრელად.

ვიხელმძღვანელებ საერთაშორისო კონვენციებით განსაზღვრული რეკომენდაციებით და ახალი ღირებულებების დასამკვიდრებლად, განახლებული ცოდნისა და კვლევის შედეგების კონტექსტში მოვახდინეთ ჩვენ მიერ შემუშავებული მოსაზრებების დემონსტრირება.

კვლევის შედეგები - კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ საქართველოში სათანადოდ არ არის დაცული ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი სტატუსი. მათი გარკვეული ნაწილი მშობლების მზრუნველობის გარეშეა

დარჩენილი, ბევრ მათგანს ქუჩაში უწევს ცხოვრება და უცნობია მათი ადგილ-სამყოფელი.

ჩატარებული კვლევებიდან გამოიკვეთა საერთო მოსაზრება, - მნიშვნელოვანია ბავშვი იზრდებოდეს ოჯახურ ატმოსფეროში, მშობლების მზრუნველობის ქვეშ. არანაკლებ აქტუალურია მშობლების, სსიპ - სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს დაქვემდებარებულ ოფიციალურ ორგანოში რეგისტრირებული ქორწინება, კანონით განსაზღვრული წესით და ჯვრისწერის დაკანონების საკითხიც.

ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების ხელშესაწყობად, გამოკითხულ სტუდენტთა გარკვეული ნაწილი მიზანშეწონილად თვლის, საქართველოს ყველა ქალაქში „სიცოცხლის ფანჯრის“ ამოქმედებას; ამ კუთხით, საკანონმდებლო ორგანომ უნდა უზრუნველყოს კანონში შესაბამისი ცვლილებების შეტანა.

კვლევის შედეგებიდან ასევე იკვეთა მოსაზრება სასამართლო წარმოებაში არსებულ საოჯახო - სამართლებრივ დავებთან მიმართებით, რომელიც უკავშირდება დნმ-ის ძვირადღირებულ გადასახადს. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საზოგადოების გარკვეული ნაწილი მართებულად თვლის, დნმ-ის კვლევისას, მარტოხელა დედების განთავისუფლებას ექსპერტიზის ხარჯებისაგან.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე:

1. ბავშვის უფლებათა კონვენციით გათვალისწინებული მოთხოვნების სრული რეალიზაციის მიზნით, შემოგვაქვს რეკომენდაცია ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა შესახებ დეკლარაციის მიღების თაობაზე, სადაც ჩამოყალიბებული იქნება ბავშვების მიმართ სახელმწიფოს დამოკიდებულების სტრატეგია, უპირველესად კი სახელმწიფო ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობის, სახელმწიფო და მუნიციპალური დაწესებულების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და სამართალდამცავი სტრუქტურების კოორდინირებული თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც

მიმართული იქნება ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დასაცავად.

2.საერთაშორისო კანონმდებლობებისა და ნორმატიული აქტების სათანადოდ შესწავლის საფუძველზე გავაანალიზეთ საქართველოს საკანონმდებლო სივრცეში არსებული ხარვეზები და შევიმუშავეთ საკანონმდებლო ცვლილებათა პროექტი, ქორწინებასა და ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვებს შორის მემკვიდრეობის მიღების საკითხებზე.

3.ნაშრომში დასმული პრობლემების გადაწყვეტისათვის შევიმუშავეთ ახლებური მიდგომა, რომელიც გაამკაცრებს მშობლების ვალდებულებას ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვების მიმართ, გაზრდის მათ პასუხისმგებლობას. კერძოდ, მშობლის მიერ ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდების შემთხვევაში პირის მიმართ სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენებას.

4.სადისერტაციო ნაშრომში ფორმულირებულია მარტოხელა მშობლების სტატუსთან დაკავშირებული საკითხები, რომლებიც მიზნად ისახავს კანონმდებლობაში შესაბამისი ცვლილებების განხორციელებას, მათ შორის, მნიშვნელოვანია მარტოხელა მშობლებისათვის სტატუსის მინიჭების კრიტერიუმების განსაზღვრა და სოციალური დაცვის გარანტიების უზრუნველყოფა.

5.შევიმუშავეთ რეკომენდაცია ჯვრისწერის დაკანონებასთან დაკავშირებით, რადგან ჯვრისწერა სულიერი, ზნეობრივი და იდეოლოგიური თვალსაზრისით მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ოჯახის ინსტიტუტის შენარჩუნებასა და გაძლიერებას.

6.ხელოვნური განაყოფიერების მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების სრულყოფის მიზნით ჩამოვყალიბეთ რეკომენდაცია, რომელიც უკავშირდება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვებისა და მარტოხელა მშობლების სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრას რეპროდუქციული ტექნოლოგიების გამოყენების შემთხვევაში.

7.ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის სტატუსის, სოციალური და მორალური პრობლემების რეალიზაციის მიზნით სადისერტაციო ნაშრომში განვიხილეთ სამართლებრივ სივრცეში არსებული სიახლეები და ცვლილებები-მეცნიერულად წარმოვაჩინეთ დადებითი და უარყოფითი მხარეები. საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობისა და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, გამოვკვეთეთ პრობლემების გამომწვევი მიზეზები, დავსახეთ მათი გადაწყვეტის გზები, რომლებიც ქმნიან სამართლებრივ და მორალურ საკითხთა სინთეზს და მიზნად ისახავენ უმთავრესი სამართლებრივი ბაზის სრულყოფასა და შესაბამისი ცვლილებების დამატებას ქართულ კანონმდებლობაში.

8.ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის უფლებების დაცვის მნიშვნელოვან მხარეს წარმოადგენს ამ უფლების პროცესუალური რეალიზაციის მექანიზმები. მიგვაჩნია, რომ ამ უფლებათა პროცესუალური დაცვა უნდა დაექვემდებაროს განსაკუთრებულ სამართლებრივ სტანდარტს და იურიდიული ფაქტების მითითების საფუძველზე, უნდა წარმოიშვას მამობის არსებობის პრეზუმფცია. აღნიშნული პრეზუმფცია დაგვეხმარება მტკიცების ტვირთის გადანაწილებაში, რომლებიც განსაზღვრავენ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1190-ე მუხლით გათვალისწინებულ წინაპირობებს.

ნაშრომის სტრუქტურა და ზოგადი შინაარსი - დისერტაციის შესავალ ნაწილში წარმოდგენილია საკვლევი თემის აქტუალობა და პრობლემატიკა, განსაზღვრულია კვლევის მიზანი და ამოცანები, ჩამოყალიბებულია ჰიპოთეზა და წარმოჩენილია ნაშრომის მეცნიერული სიახლე. ნაშრომი შედგება სამი თავის, თვრამეტი ქვეთავისა და დასკვნისაგან.

პირველი თავი მოიცავს საოჯახო სამართლის სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვას, საკვლევი პრობლემატიკა კი თეორიულ კონტექსტშია წარმოდგენილი.

ისტორიული ასპექტის გათვალისწინებით ნაშრომში განხილულია ქორწინებისა და ოჯახის წარმოშობის საფუძვლები; ქორწინების ფორმები; დაქორწინების წესი და პირობები; ნიშნობისა და ჯვრისწერის ინსტიტუტები; ქორწინების ნებაყოფლობითი და სავალდებულო პრინციპები.

პირველწყაროებზე დაყრდნობით, გავეცანით ისტორიულ წარსულში ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივ სტატუსს. უცხო ქვეყნების კანონმდებლობების შესწავლისას გაირკვა, რომ საქართველოს, რუსეთის, მოლდოვეთის, ავსტრიის, გერმანიისა და ინგლისის სამართალი მეტნაკლებად განასხვავებდა კანონიერ და უკანონო შვილებს. მშობლებსა და შვილებს შორის ურთიერთობა აგებული იყო მამის აბსოლუტურ და ცალმხრივი ძალაუფლების პრინციპებზე, განსხვავებით მონღოლური სამართლისაგან, რადგან მონღოლეთში, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვები ტახტის მემკიდრეებადაც კი გვევლინებოდნენ.

რომის სამართალში მამაკაცისა და ქალის თანაცხოვრებას კონკუბინატს უწოდებდნენ. მართალია, წყვილთა შორის ურთიერთობა არაკანონიერი იყო და მხოლოდ ფაქტობრივ კავშირად ითვლებოდა, მაგრამ შთამომავლობის გამრავლების მიზნით დაიშვებოდა.

დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში, „უკანონოდ“ დაბადებული ბავშვები მხოლოდ მშობლების ქორწინებით იძენდნენ კანონიერ უფლებებს. მოლდოვეთში კი, ერთი მხრივ, არსებობდა მკაცრი ადათ - წესები, ტრადიციები და კანონები მეორე მხრივ კი, კონკუბინატი არ ისჯებოდა.

ინგლისში ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვებს ბასტარდებს უწოდებდნენ, ისინი იყვნენ გავლენიანი პირების (მეფის, ჰერცოგისა და ა.შ.) უკანონოდ გაჩენილი შვილები. მათ მშობლისაგან გადაეცემოდათ გერბი, მხოლოდ მარცხნიდან გადაკვეთილი სახვევით („Bend Sinister“), რაც ზოგიერთ ჰერალდიკურ სისტემაში ქორწინების გარეშე შობის ფიგურას აღნიშნავდა.

შუასაუკუნეების რუსეთში, ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დაცვის კუთხით მნიშვნელოვანია პეტრე პირველის საქველმოქმედო საქმიანობები.

ფართოდ აღიარებულ კვლევებს გავეცანით გრაცის უნივერსიტეტის პროფესორ გიუნტერ ვესენერის შრომებშიც. შვაბიისა და სარკის წყაროებზე დაყრდნობით ნიშანდობლივია იოსებ II რეფორმებიც, სადაც, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების რჩენის ვალდებულება და მემკვიდრეობის მიღების უფლება გადადიოდა მამის ხაზითაც.

ამავე თავში წარმოდგენილია ქართველ მკვლევართა მოსაზრებები „უკანონო“ ბავშვების დაბადების ფაქტებთან დაკავშირებით. ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვი, თავისი ღირსებითა და უფლებით, დაბლა იდგა კანონიერ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვთან მიმართებით, შესაბამისად, ქართული კანონმდებლობა და ეკლესია ასეთ ბავშვებს მემკვიდრეებად არ ცნობდა.

ილია ჭავჭავაძის გადმოცემით, მხოლოდ მე-19 საუკუნის საქართველოში მიიღეს ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დამცავი დოკუმენტი, რომელიც არეგულირებდა „უკანონოდ“ შობილი ბავშვებისა და მათი მშობლების უფლებებსა და მოვალეობებს და მნიშვნელოვნად უმსუბუქებდა ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვებს სამართლებრივ სტატუსს.

მეორე თავი მიემდვნა ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა პრობლემატიკას როგორც ქართულ, ასევე უცხო ქვეყნების კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების გათვალისწინებით.

კვლევის მეთოდების გამოყენებით შესაძლებლობა მოგვეცა შეგვესწავლა ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობის საფუძვლები; მარტოხელა მშობლების იურიდიული სტატუსი; მამობისა და დედობის ფაქტის დადგენის თავისებურებები; ხელოვნური განაყოფიერების შედეგად დაბადებულ ბავშვთა

სამართლებრივი რეგულირების საკითხები და მშობლების მზრუნველობის გარეშე დარჩენილ ბავშვთა უფლებები.

მართალია, ევროსასამართლოს დადგენილებაში აღნიშნულია, რომ - „მშობელთა ქორწინებასთან დაკავშირებული მდგომარეობის გამო შვილების განსხვავებულ სამართლებრივ მდგომარეობაში ჩაყენება იკრძალება კანონით“ (კონსტიტუციის მე-8 მუხლი, დისკრიმინაციის აკრძალვის შესახებ მე-14 მუხლთან ერთად). აღნიშნული განმარტება შესანიშნავი დამცავი მექანიზმია ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის უფლებების ხელშესაწყობად, თუმცა რეალურად საქმე სხვაგვარად გვაქვს, თუკი ოჯახში გაზრდილი ბავშვი ცხოვრებას სამყაროს შეცნობაში ატარებს, მშობლების მზრუნველობამოკლებულ ბავშვს (მათ შორის ქორწინების გარეშე დაბადებულს) ქუჩაში უწევს ცხოვრება და სიცოცხლისათვის იბრძვის.

ქვეყანაში კვლავაც აქტუალურია მარტოხელა დედების პრობლემა. მათი რაოდენობა 31 000 აღწევს და სიღარიბის მაღალ რისკ - ჯგუფებს მიეკუთვნებიან.

საკითხის უკეთ შესწავლის მიზნით ჩავატარეთ კვლევა, სადაც მონაწილეობდა მარტოხელა დედათა ის კატეგორია, რომელთა ერთი ნაწილი თავშესაფარში ცხოვრობს, ნაწილი კი შვილებთან ერთად ეკლესიაში მოწყალებას ითხოვს. გაირკვა, რომ მარტოხელა დედები, რომლებმაც შვილები რეგისტრირებული ქორწინების გარეშე გააჩინეს, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან ვერ გრძნობენ სათანადო მხარდაჭერას, ბევრი მათგანი ბავშვის აღზრდის ვალდებულებას შეუძლებლად თვლის, თავს არიდებს მშობლის პასუხისმგებლობას და მოსალოდნელი სირთულეებისაგან თავის დასაღწევად სხვადასხვა დანაშაულს ჩადის.

მარტოხელა დედათა უფლებების დაცვის კუთხით მნიშვნელოვანია არასამთავრობო ორგანიზაციათა ჩართულობა, რომელთა დიდი ნაწილი საქართველოში USAID - ის პროგრამის ხელშეწყობით საქმიანობს. სწორედ მათი ინიციატივით საქართველოს პარლამენტმა, 2015 წელს მიიღო

გადაწყვეტილება მარტოხელა მშობლებისათვის სტატუსის მინიჭების თაობაზე, თუმცა კვლავ ღიად რჩება მარტოხელა მშობლებისათვის სოციალური და სამართლებრივი გარანტიების დაცვის საკითხები, რადგან ხშირად, მათ მიმართ ხორციელდება არაპირდაპირი დისკრიმინაცია, პროცესუალურ - სამართლებრივი კუთხით.

ნაშრომში განხილულია ევროსასამართლოს პრაქტიკიდან მაგალითები, სადაც ბავშვების აღზრდაში ქალების განსაკუთრებული როლის შესახებ არგუმენტები ეფუძნებოდა გენდერულ სტერეოტიპებს. კერძოდ, ბავშვის მოვლის შვებულების უფლებასთან დაკავშირებით არ არსებობდა ობიექტური და გონივრული გამართლება ქალებისა და კაცების განსხვავებული მოპყრობისთვის. შედარებითი ანალიზისთვის მსგავსი საკითხი განვიხილეთ საქართველოს მაგალითზეც, რომელიც ეხებოდა ქართველი მამაკაცის დეკრეტული შვებულებით სარგებლობას.

მოყვანილი ფაქტები ცხადყოფს, რომ საჭიროა გენდერული თანასწორობის დაცვა, რომელიც ხელს შეუწყობს გენდერული პრობლემების შესახებ საზოგადოების ინფორმირებულობის დონის ამაღლებასა და წარმოაჩენს ქალისა და მამაკაცის მოღვაწეობის თანაბარი ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობებს.

საერთაშორისო კანონებითა და ხელშეკრულებებით დადგენილია სტანდარტები, რომლებიც უზრუნველყოფს მარტოხელა მშობლების უფლებების დაცვის ეფექტური მექანიზმების შექმნას. მნიშვნელოვანია მოქმედი კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის თანხვედრა საერთაშორისო ნორმებთან, რადგან ბევრი მათგანი ჯერ კიდევ ნაწილობრივ სრულდება.

ცალკე პარაგრაფი მიეძღვნა ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის მამობისა და დედობის ფაქტის დადგენის საკითხებს. სტატისტიკური კვლევებიდან იკვეთება, რომ ყოველწლიურად 2000 დაბადებულ ბავშვზე პასუხისმგებლობას მათი ბიოლოგიური მამები არ იღებენ.

ამ კუთხით, ბოლო წლებში საკანონმდებლო ორგანომ მიიღო მნიშვნელოვანი ცვლილება დნმ-ის ანალიზთან დაკავშირებით, რამაც გარკვეულწილად შეუმსუბუქა მარტოხელა დედას ბავშვისათვის მამობის ფაქტის დადგენის საკითხი.

ნაშრომში ასევე გამოვეყავით პრობლემა, რომელიც ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში არსებულ საოჯახო-სამართლებრივ დავებს უკავშირდება, კერძოდ საუბარია დნმ-ის ძვირადღირებულ ანალიზზე. ამ კუთხით ერთ-ერთ თავშესაფარში ჩავატარეთ კვლევა და შევეცადეთ შეგვესწავლა ის პრობლემატიკა, რაც განსაკუთრებით ზღუდავდა მათ უფლებებს.

მნიშვნელოვანია დნმ-ის ანალიზთან დაკავშირებული, მამობის დადგენის ხანდაზმულობის ვადის გაზრდის საკითხიც, რადგან შესაძლოა, ბავშვის დაბადების მომენტში, მამა იმყოფებოდეს ქვეყნის გარეთ და ვერ მიიღოს ინფორმაცია ბავშვის არსებობის შესახებ.

ყურადსაღებია ეკლესიის დამოკიდებულება ქორწინების გარეშე წყვილთა თანაცხოვრებისა და მამად აღიარების ფაქტებზე.

კანონის რეგულაციას მოითხოვს შემდეგი საკითხიც, - როდესაც მარტოხელა ქალი, რომელმაც შვილი ქორწინების გარეშე გააჩინა, ბავშვის დაბადების მოწმობაში უთითებს პირობით მამას და არ ფიქრობს მომავალში შესაძლო გართულებებზე; არ არის გამორიცხული, ბავშვს შეექმნას ჯანმრთელობის პრობლემა და საჭირო გახდეს სამკურნალოდ მისი ქვეყნიდან გაყვანა. კონკრეტულ შემთხვევაში ბავშვის ქვეყნიდან გასაყვანად აუცილებელი გახდება შესაბამის დოკუმენტში მიეთითოს იმ მამის თანხმობა, რომელიც, ფაქტობრივად არ არსებობს, რამაც შესაძლოა, მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენოს ბავშვის სიცოცხლეს. შესაბამისად, ასევე არსებობს რისკი იმისა, რომ მამის არასწორმა მითითებამ ბავშვს სამუდამოდ დაუკარგოს უფლება მემკვიდრეობაზე.

არანაკლებ აქტუალურია დედობის ფაქტის დადგენის საკითხიც, ერთი შეხედვით, თითქოს იგი არ შეიცავს რაიმე ხარვეზს და ბევრად მარტივად რეგულირდება, ვიდრე მამად აღიარების ფაქტი, მაგრამ რეალურად არსებობს როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული შემთხვევები, როდესაც ბავშვის წარმოშობა კონკრეტული ქალისაგან სადავო ხდება. მშობელს უჩნდება ეჭვი სამშობიაროში ბავშვის შეცვლის კუთხით, ან კიდევ, როცა დედა ჩადის დანაშაულს და ბავშვს სამშობიაროში ან ნაგავსაყრელზე ტოვებს.

ვინაიდან სამოქალაქო სამართალი არ ცნობს ცნებას - „დედობის დადგენა“, ამგვარი პრობლემის წინაშე დადგება სასამართლოც საქმის განხილვის შემთხვევაში, რადგან სამართლის ნორმაში ვერ ვხვდებით ცნებას - „დედობის დადგენა“ და კონკრეტული სარჩელის განხილვისას მოსამართლე მიმართავს კანონის ანალოგიის გამოყენების წესს.

დისერტაციის მეორე თავი ეხმაურება ხელოვნური განაყოფიერების შედეგად დაბადებული ბავშვებისა და მშობლების სამართლებრივი უფლებების დაცვის საკითხებს. მნიშვნელოვანია მარტოხელა მშობლების სამართლებრივი უფლებების შესწავლა, რომლებმაც შვილები, დონორების მეშვეობით ქორწინების გარეშე გააჩინეს.

ნაშრომი ასევე მოიცავს ხელოვნური განაყოფიერების მარეგულირებელი ნორმატიული აქტებისა და დისერტაციაში დასმული პრობლემატური საკითხების ანალიზს, რომელთა ნაწილზეც მიღებულია კონკრეტული პასუხები, ზოგი მათგანი კი მოითხოვს დამატებით სამეცნიერო კვლევასა და შესაბამის გადაწყვეტას საკანონმდებლო დონეზე.

კანონში ყურადღების მიღმა დარჩენილი ადამიანის გამეტისა და მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ დაბადებული ბავშვების მემკვიდრეობითი უფლების მიღების საკითხებიც. მართალია, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი აღიარებს ჩანასახის მემკვიდრეობის უფლებას და მის რეალიზაციას უკავშირებს დაბადებას, მაგრამ ეს უფლება ვრცელდება იმ ბავშვებზეც, რომლებიც დაიბადებიან მამკვიდრებლის

გარდაცვალების შემდეგ არაუგვიანეს ათი თვის ვადისა. რაც შეეხება ათთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ დაბადებულ „გაყინულ მდგომარეობაში მყოფი ემბრიონის“ კანონით მემკვიდრეობის საკითხს, კვლავაც ღიად რჩება და წარმოადგენს გარკვეულ ხარვეზს და მოითხოვს შესაბამის რეგულაციას.

ცალკე პარაგრაფი მიეძღვნა მშობლების მზრუნველობის გარეშე დარჩენილ ბავშვთა სამართლებრივი უფლებების შესწავლის საკითხებს. კვლევებიდან ჩანს, რომ საქართველოში ბავშვთა უფლებები არ არის სათანადოდ დაცული ისე, როგორც ეს ევროპის ბევრ ქვეყანაშია. ამის ნათელი მაგალითია ის, რომ უამრავი „უპატრონო“ ბავშვი გვხვდება ქუჩაში, რომლებიც ვერ ვითარდებიან როგორც ფიზიკურად, ასევე გონებრივად.

საქართველოში UNICEF-ის (გაეროს ბავშვთა ფონდი) ეგიდით უცხოელი დამკვირვებლის ე. ცაკირის მიერ ჩატარდა კვლევები. იგი ეხებოდა საქართველოში ბავშვთა უფლებების დაცვის საკითხებს.

მესამე თავი დაეთმო ჩატარებული კვლევის შედეგებს, აღნიშნული ნაწილი წინა თავების ლოგიკური გაგრძელებაა და მიზნად ისახავს საკვლევი თემის კრიტიკულ ანალიზსა და შეფასებას. გავანალიზეთ ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა დემოგრაფიული კვლევის შედეგები; განვიხილეთ სასამართლო პრაქტიკის მაგალითები; საკვლევ თემატიკასთან დაკავშირებით შევისწავლეთ საკანონმდებლო ხარვეზები საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების შედარებითი ანალიზის საფუძველზე; შევაჯამეთ ინტერაქტიული კვლევის შედეგები.

სტატისტიკის ეროვნული ცენტრის ბოლო მონაცემებით, საქართველოში არარეგისტრირებული ქორწინების შედეგად დაბადებულია ბავშვთა 30%. ეს ციფრი ევროპის ქვეყნებთან შედარებით მაღალ მაჩვენებლად ითვლება.

ნაშრომში, ქორწინების გარეშე შობადობის ტენდენციების კვლევა მნიშვნელოვანი მიმართულებაა, რაც აისახა სოციოლოგიურ-დემოგრაფიული ანალიზის ფონზე. აქვე

აღვნიშნავთ, რომ არარეგისტრირებულ წყვილთა შედეგად დაბადებული ბავშვების დემოგრაფიული კვლევა და მისი სოციოლოგიური რეგულაცია საქართველოში დღემდე სათანადოდ არ არის შესწავლილი. ისიც უნდა ითქვას, რომ საქართველოში ხშირია უკანონო ახალშობილების თავიდან მოცილების ფაქტები, რომლებიც წინასწარ იგეგმება და არასასურველ შედეგებამდე მივყავართ. ქორწინების გარეშე შობადობის ტენდენციების პროგნოზირებისათვის აუცილებელია შობადობის კომპონენტების ანალიზი, რაც იმ მშობლების მენტალობის შესწავლას გულისხმობს, რომლებმაც შვილები ქორწინების გარეშე გააჩინეს.

წინამდებარე პარაგრაფში განვიხილეთ ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტის მიერ მიღებული რეკომენდაციები. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო რეგისტრირებულ და არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვთა შორის არსებული დისკრიმინაციის საკითხებს. ასოციაციამ „Association for the Support of children out of Wedlock ASCW“ მხარი დაუჭირა აღნიშნულ ინიციატივას. საბოლოოდ მიიღეს გადაწყვეტილება ბავშვთა უფლებების შესახებ, რომელმაც აღმოფხვრა ქორწინებასა და ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სტატუსის დიფერენცია, რაც გამოიხატება ბავშვის უფლებაზე ანდერძის უქონლობის შემთხვევაში.

ნაშრომში გამოიკვეთა გარკვეული ხარვეზები სასამართლო პრაქტიკის კუთხითაც. სასამართლო წარმოებაში მიღებული საქმეების დიდი ნაწილი მხოლოდ ქორწინებისგარეშე დაბადებული ბავშვებისათვის მამობისა და ალიმენტის დაკისრების საკითხებს ეხება, რასაც ვერ ვიტყვით ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვებისათვის მემკვიდრეობის მიღების ფაქტებზე.

კანონში ცალსახად არის მითითებული, რომ მემკვიდრეობის მიღებისას თანაბარი უფლებებით უნდა სარგებლობდეს რეგისტრირებულ და არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებული ბავშვები, თუმცა ეს მხოლოდ იმ კონკრეტულ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როცა მამობა აღიარებულია, რაც

შეეხება ბაშვებს, რომელთა მამობის საკითხიც გაურკვეველია, კვლავ კითხვის ნიშნის ქვეშ რჩება, რადგან არც ჩვენი ქვეყნისა და არც საერთაშორისო სამართლებრივი კანონმდებლობით აღნიშნული ხარვეზი არ რეგულირდება და ყურადღების მიღმა დარჩენილი.

მესამე თავი ასევე მიემდვნა ჩვენ მიერ ჩატარებული ინტერაქტიული გამოკითხვის შედეგებს. გავითვალისწინეთ მონაწილეთა შერჩევის კრიტერიუმები და გამოიკითხა 200 სტუდენტი. ოჯახის გაძლიერების მიზნით ყურადსაღებია სტუდენტთა მოსაზრება ჯვრისწერის დაკანონების საკითხზე; კვლავაც პრობლემად რჩება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვებისათვის მამობის ფაქტის აღიარების ფაქტი; განსხვავებულია ოჯახის წევრთა შეხედულება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის აღიარებასთან დაკავშირებითაც; უარყოფითად შეფასდა შემთხვევითი კავშირის შედეგად ჩასახული ბავშვისათვის გვარის მინიჭების საკითხი; არანაკლებ საყურადღებოა რესპოდენტთა მოსაზრება არაღვიძლ დებსა და ძმებს შორის მემკვიდრეობის მიღების კუთხითაც; კვლევამ ასევე აჩვენა, რომ ყურადღების მიღმა დარჩენილი მარტოხელა მშობლის მიერ ხელოვნური განაყოფიერების შედეგად დაბადებული ბავშვის სამართლებრივი სტატუსის საკითხი; სტუდენტებისათვის მისაღებია ქვეყანაში დაარსდეს სპეციალური დაწესებულება, სადაც მშობელს ანონიმურად შეეძლება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის დატოვება „სიცოცხლის ფანჯარაში“.

უნდა აღინიშნოს, რომ ინტერაქტიულმა გამოკითხვამ, მნიშვნელოვნად შეგვიწყო ხელი სისტემაში მოგვეყვანა ჩატარებული კვლევის შედეგები. დასკვნით ნაწილში შევეცადეთ შემაჯამებელი სახით წარმოგვეჩინა ჩვენ მიერ შემოთავაზებული რეკომენდაციები და მეცნიერული სიახლეები.

დასკვნები და რეკომენდაციები

სადისერტაციო ნაშრომთან დაკავშირებით ლიტერატურის სიმწირემ განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა დაგვაკისრა,-

გავაანალიზეთ არარეგისტრირებული კავშირის შედეგად დაბადებულ ბავშვთა პრობლემატიკა და მათ გადასაწყვეტად შევიმუშავეთ რეკომენდაციები.

წარმოდგენილი მასალა არის ჩვენი ორიგინალური კვლევის შედეგი, რომელიც საზოგადოებას შესაძლებლობას მისცემს უკეთ გაეცნოს არსებულ პრობლემატიკას დიაქრონიაში, მის დადებით და უარყოფით ტენდენციებს.

მართალია, აღნიშნული ნაშრომი მიემდვნა ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების უფლებების დაცვას, თუმცა, გარკვეული აქცენტები ქორწინებისა და ოჯახის ინსტიტუტის შენარჩუნებაზე გაკეთდა, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვებისა და მარტოხელა მშობლების ზრდის შემცირებას, კერძოდ:

1. *ჩვენი მოსაზრებით, საქართველოში, ისე, როგორც ბევრ სხვა განვითარებულ ქვეყანაში, სადაც საზოგადოების უმეტესი ნაწილისათვის, ქრისტიანული პოსტულატები ერთგვარ შემაკავებელ როლს ასრულებს, მიზანშეწონილია შემუშავდეს სამართლებრივი ნორმა ჯვრისწერის დაკანონების შესახებ, რომელიც კანონმდებლობის თანახმად გაუთანაბრდება სამოქალაქო ქორწინებასა და ხელს შეუწყობს ოჯახის გამყარებას.*

2. *დადებით შედეგს გამოიღებს თუკი, ნიშნობის დროს მხარეებს შორის გაფორმდება წერილობითი შეთანხმება, ისე, როგორც საქორწინო კონტრაქტის შემთხვევაშია, აღნიშნული სიახლის დანერგვა მნიშვნელოვნად შეამცირებს სასამართლო დავებსა და ხელს შეუწყობს ოჯახის ინსტიტუტის შენარჩუნებას.*

3. მარტოხელა დედათა უფლებების დარღვევის ფაქტებზე გამოიკვეთა დღემდე მოუგვარებელი პრობლემები, ისინი დედათა და ბავშვთა უფლებების დასაცავად საჭიროდ თვლიან სახელმწიფოსა და საზოგადოების მხრიდან ქმედითი ღონისძიებების გატარებას:

მარტოხელა მშობლებისა და შვილების დემოგრაფიული ბაზის შექმნა შესაბამისი მონიტორინგის საფუძველზე; სახელმწიფოსა და საზოგადოებრივი კავშირების კოორდინირებული საქმიანობა; მარტოხელა მშობლებისა და ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების უფლებების დასაცავად საერთაშორისო პროექტების განხორციელება; ერთიანი სამოქმედო პროგრამის ფარგლებში კომპლექსური სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, რომელიც მოიცავს განათლების, ჯანდაცვისა და სოციალური მომსახურების სფეროებს, მათ შორის, ეფექტური იქნება პედაგოგებისა და სოც. მუშაკების გადამზადება პროფესიული განვითარების მიზნით.

4. არანაკლებ აქტუალურია სახელმწიფოს დაქვემდებარებაში არსებული ბავშვთა სახლების მომავალიც, რომელიც, ჩანაცვლა არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებულმა დაწესებულებებმა და მათი საქმიანობაც დროებით-საქველმოქმედო ხასიათს ატარებს. მიგვაჩნია, რომ-

მარტოხელა დედებისა და შვილების ხელშესაწყობად, მთავრობის პატრონაჟით გაიხსნას სპეციალური თავშესაფრები და სოციალური სასტუმროები, სადაც მარტოხელა დედებს საშუალება მიეცემათ მოთავსდნენ აღნიშნულ დაწესებულებებში ბავშვებთან ერთად, რათა შეძლონ შემდგომი ადაპტაცია. ბავშვებს მიეცემათ შესაძლებლობა მიიღონ შესაფერისი აღზრდა-განათლება, მშობლები კი ამავე თავშესაფრებში დასაქმდებიან.

5. მნიშვნელოვანია, რომ ცვლილება შეეხოს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვების დედებსაც. ხშირად, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვის დაბადების შემთხვევაში მამები ტოვებენ შვილებსა და ქალებს მარტო უხდებათ მათი აღზრდა. ამ კატეგორიის ბავშვების დედები არ სარგებლობენ რაიმე სახის შეღავათებითა და კომპენსაციებით. ვთვლით, რომ აღნიშნული საკითხების დარეგულირება მოითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებას.

6. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით ვთვლით, რომ „გასათვალისწინებელია მარტოხელა მომვლელის სტატუსის

განხილვაც, რადგან ხშირად არა მხოლოდ დედა, არამედ მარტოხელა შეიძლება იყოს ბებიაც, მამაც და მომვლელიც.“

7. ნაშრომში, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის მამობის ფაქტის დადგენის საკითხს.

მიგვაჩნია, მამობის ფაქტის დადგენის პროცესუალური დაცვა უნდა დაექვემდებაროს განსაკუთრებულ სამართლებრივ სტანდარტს, კერძოდ, მოსარჩელე მხარის სათანადო იურიდიულად მნიშვნელოვანი ფაქტების მითითების საფუძველზე, უნდა წარმოიშვას პრეზუმფცია, რომ მოპასუხე ბავშვის მამაა. აღნიშნული პრეზუმფცია გვეხმარება მტკიცების ტვირთის გადანაწილებაში, რომლის საფუძველზე მოპასუხე ვალდებულია იკისროს მამობის გაქარწყლების მტკიცების ტვირთი და ასევე მას უნდა დაეკისროს, მოსარჩელის მიერ მითითებული „მტკიცების ტვირთი“ ფაქტების გამომრიცხავი მტკიცებულებებით. მოსარჩელეს მოეთხოვება იმ ფაქტების მითითება, რომლებიც განსაზღვრავენ 1190-ე მუხლით გათვალისწინებულ წინაპირობებს, მხოლოდ ამ შემთხვევაში უნდა ამოქმედდეს მამობის არსებობის პრეზუმფცია, დისკრიმინაციასთან დაკავშირებული განხილვის წესი.

8. აქვე გამოვყოფთ მნიშვნელოვან საკითხს, რომელიც დნმ-ის გენეტიკური ანალიზის სოლიდურ გადასახადს უკავშირდება. მარტოხელა დედათა დიდი ნაწილი ეკონომიური მდგომარეობის გამო ვერ ახერხებს დნმ-ის ძვირადღირებული კვლევისათვის თანხების მოძიებას.

ჩატარებულმა კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ მამობის ფაქტის აღიარებისათვის საჭიროა კანონმდებლობაში გათვალისწინებული იქნეს მარტოხელა დედების ხარჯებისაგან განთავისუფლების საკითხი.

9. მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა სახლებში ჩატარებული გამოკითხვებიდან ჩანს, რომ რეგისტრირებულ და არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებული ბავშვები იმყოფებიან განსხვავებულ პირობებში. იგრძნობა სხვაობა იმ

„ორი კატეგორიის“ ბავშვებს შორის. აღსაზრდელები, რომლებიც ცხოვრობენ თავშესაფრებში და ბავშვები, რომლებიც ცხოვრობენ ოჯახებში. არადამაკმაყოფილებელია ბავშვთა საცხოვრებელი პირობები, კვებისა და პირადი ჰიგიენის დაცვის საკითხებიც.

დასმული საკითხიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ სახელმწიფომ და საზოგადოებამ ერთად უნდა იზრუნოს მშობლის ინსტიტუტის განვითარებაზე. მედიცინა, პედაგოგიკა, სოციოლოგია და სხვა დარგები მეცნიერულად ასაბუთებენ, რომ ბავშვი ფიზიოლოგიურად და ფსიქიკურად სრულფასოვნად ვითარდება მხოლოდ ტრადიციულ ოჯახში. განსხვავებულ შემთხვევაში რისკ-ფაქტორი იმისა, რომ ბავშვი ჩამოყალიბდეს დანაშაულისაკენ მიდრეკილ პიროვნებად, - დიდია. მნიშვნელოვანია სოციალური მუშაკის როლის გააქტიურება ბავშვთა დაწესებულებებში, ნიშანდობლივია რელიგიური ფაქტორის გამოყენებაც.

10. საქართველოში კვლავაც პრობლემად რჩება უკანონო ახალშობილების თავიდან მოცილების შემთხვევები, შესაბამისად აბორტების რაოდენობა მზარდი ტენდენციით ხასიათდება, მათ შორის აქტუალურია სელექციური აბორტიც.

შობადობის ხელშეწყობის მიზნით, გვაქვს მოსაზრება, ჯანდაცვის სამინისტრომ შეიმუშაოს სოციალური დახმარების პროგრამა, რომელიც მიმართული იქნება მშობელთა ფულადი წახალისებისაკენ.

ბავშვთა სიკვდილიანობის თავიდან აცილების მიზნით, მნიშვნელოვანია საქართველოში სპეციალური დაწესებულების ე.წ. „სიცოცხლის ფანჯრის“ ამოქმედება. მიზანშეწონილია, საკანონმდებლო ორგანომ, შეიტანოს კანონში ცვლილება და დედა, რომელიც შვილს დატოვებს „სიცოცხლის ფანჯარაში“ და მასზე არ აღმოჩნდება ძალადობრივი კვალი, გაანთავისუფლოს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან.

11. დისერტაციაში გავანალიზეთ ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვებთან დაკავშირებით მემკვიდრეობის

მიღების საკითხებზე სასამართლო პრაქტიკაში სარჩელების არარსებობის პრობლემატიკა.

ამ მხრივ მნიშვნელოვანია საზოგადოების მეტი ინფორმირება, მათი უფლებების შესახებ, რათა ამოქმედდეს საერთაშორისო კანონმდებლობით გათვალისწინებული ნორმა, მემკვიდრეობის მიღებისას ბავშვთა თანაბარი უფლებებით სარგებლობის შესახებ, რათა საკუთრება პირველი რიგის მემკვიდრეებს შორის თანაბრად გადანაწილდეს.

12. ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტმა განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო რეგისტრირებულ და არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვთა შორის არსებული დისკრიმინაციის საკითხებს.

თავდაპირველად კომიტეტმა გამოყო ბავშვთა ის კატეგორია, რომელიც მოითხოვს სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას; მათ შორის - მშობლებისაგან მიტოვებული ბავშვები, თავშესაფრის მამიებლები, ბავშვები, რომლებიც მოწყალეების გაღებით ინარჩუნებენ სიცოცხლეს, არასრულწლოვანი დედები, მეძავობით დაკავებული მოზარდები, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვები, კანონთან კონფლიქტში მყოფი ბავშვები და სხვა კატეგორიები.

კომიტეტმა გააკრიტიკა თანამონაწილე ქვეყნები, რომლებმაც თავიანთ ანგარიშში ნაკლებად გააშუქეს რასობრივი დისკრიმინაციის, ქორწინების გარეშე დაბადებული, ინვალიდი, მიგრანტი ბავშვების პრობლემები და ყურადღება არ გაამახვილეს ოჯახებზე, სადაც მხოლოდ ერთი მშობელია.

ამ კუთხით, მიზანშეწონილად ვთვლით, საქართველოში, ისე როგორც ეს სხვა ქვეყნებშია (მაგ.: მაროკო) შეიქმნას ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზა, რომელიც ასევე მოაწესრიგებს ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვებისათვის მზრუნველობის საკითხებს.

ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დაცვის მიზნით საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში არსებული ხარვეზების გათვალისწინებით შევიმუშავებ

პრაქტიკული რეკომენდაციები, - მათგან გამოვყოფთ, სასამართლო წარმოებაში არსებულ საოჯახო-სამართლებრივ დავებს, რომლებიც უკავშირდება დნმ-ის ანალიზის ძვირადღირებულ გადასახადს.

ა) აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სასურველია, „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში“-დამატების სახით შევიდეს ცვლილება - დნმ - ის ექსპერტიზის ხარჯების ანაზღაურების გადავადების შესახებ:

სასამართლოს შეუძლია, შესაბამისი სასამართლო პროცესის დასრულებამდე გადაავადოს საექსპერტო დაწესებულებაში ჩატარებული ექსპერტიზის ხარჯების ანაზღაურება.

ბ) შემდეგი ცვლილება ეხება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვის გაშვილების საკითხს. აღნიშნულთან დაკავშირებით გვაქვს მოსაზრება:

კანონში შევიდეს დამატება და სავარაუდო ბიოლოგიურ მამას მიეცეს 2 წლამდე ვადა ბავშვის გაშვილებაზე მისი ნებართვის შესახებ.

ვთვლით, რომ 1190 მუხლის მე-7 ნაწილს დაემატოს - პირს, რომელსაც აქვს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ თვითონ არის ბავშვის მამა, შეუძლია სადავო გახადოს ამ მუხლის შესაბამისად სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ორგანოში ბავშვის მამის შესახებ შესრულებული ჩანაწერი „ორი წლის“ განმავლობაში იმ დროიდან, როდესაც გაიგო ან უნდა გაეგო აღნიშნული ჩანაწერის თაობაზე.

გ) არის შემთხვევები, როცა წყვილს არ ჰყავს ბიოლოგიური შვილი და მამაკაცი იღებს გადაწყვეტილებას ქორწინების გარეშე კავშირით გააჩინოს ბავშვი სხვა ქალთან და შემდეგ იშვილოს იგი. ამ კონკრეტულ მაგალითზე მიზანშეწონილად მიგვაჩნია არსებობდეს ბიოლოგიური დედის წერილობითი თანხმობა, ბავშვის გაშვილებასთან დაკავშირებით, რადგან არის ფაქტები, როცა მამა იძულებითა და შანტაჟით ახერხებს შვილის წაყვანას ბიოლოგიური დედისაგან:

მსგავსი უსიამოვნებების თავიდან ასაცილებლად საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1246 მუხლის მე-2 ნაწილს „შვილად აყვანას დაქვემდებარებულ ბავშვს“ დაემატოს სიტყვები - “ მეორე მეუღლის წერილობითი თანხმობით.”

დ) აქვე დავამატებთ ერთ მოსაზრებას, რომელიც უკავშირდება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვისათვის მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესების საკითხს. მეტი სიცხადისათვის ვთვლით, 1279 მუხლს, „ბავშვისთვის მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესება“ დაემატოს პუნქტი - „ზ“, - *„ერთმანეთთან დაუქორწინებელი მშობლებისაგან წარმოშობილ შვილებს დაუწესდეთ მეურვეობა და კონტროლი მშობლის ვინაობის დადგენამდე“.*

ე) გვაქვს ალტერნატიული რეკომენდაცია, ალიმენტის დაკისრების საკითხთან დაკავშირებით, რადგან ხშირია შემთხვევები, როდესაც მამა შეგნებულად არიდებს თავს ალიმენტის გადახდას, მალავს შემოსავალს და მარტივად იცილებს მამობის პასუხისმგებლობას. ადრე მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად (საბჭოთა პერიოდში) ამგვარი ქმედებისას პირის მიმართ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საკითხი დგებოდა.

აქედან გამომდინარე, ალიმენტის მიღების უფლებაზე 1232 მუხლის მე-2 ნაწილს დაემატოს სიტყვა „ალიმენტის იძულებითი გადახდევინების შესახებ“.

ვ) ჩვენი მოსაზრებით, კანონში ხაზი უნდა გაესვას ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვისათვის მემკვიდრეობის მიღების საკითხს. მართალია, სსკ - 1309 მუხლით - თუ მამობა აღიარებულია, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვი მამის კანონიერ წარმომადგენლად ითვლება; თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში, სასამართლო პრაქტიკის მაგალითებზე ამ ტიპის დავებს ვერ ვხდებით, რადგან ქალი, მენტალური შეხედულებებიდან გამომდინარე, ხშირად ცდილობს, „დამალოს უკანონო ბავშვის“ არსებობა და მისი ინტერესი მხოლოდ მამად აღიარების ფაქტით შემოიფარგლება, რადგან

მოქალაქისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი გვარია და დედაც იბრძვის ბავშვისათვის მხოლოდ გვარის მინიჭების საკითხზე.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით მიგვაჩნია, რომ სსკ - 1336 მუხლის პირველ ნაწილს დაემატოს სიტყვა „ერთმანეთთან დაუქორწინებელი მშობლებისაგან წარმოშობილი შვილი“; რათა მეტად გამოიკვეთოს მათი სამართლებრივი სტატუსის არსებობა, რომელიც ხელს შეუწყობს ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების პატივისა და ღირსების დაცვას.

ზ) ნაშრომზე მუშაობის პროცესში გამოიკვეთა საკითხი, კერძოდ - როცა მარტოხელა ქალი ბავშვის დაბადების მოწმობაში უთითებს პირობით მამას, ამ ფაქტმა სავარაუდოდ რთულ შედეგამდე შეიძლება მიგვიყვანოს და ბავშვს მემკვიდრეობის მიღებაზე შეექმნას გარკვეული პრობლემები.

ვთვლით, რომ მსგავსი შემთხვევების თავიდან აცილების მიზნით საჭიროა, სსიპ - სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს პასუხისმგებელმა პირმა, ბავშვის რეგისტრაციამდე უზრუნველყოს მშობლის ინფორმირება ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვისათვის პირობითი მამის სახელის მითითების თაობაზე, შემდგომში მოსალოდნელი სირთულეების თავიდან აცილების მიზნით.

თ) საქართველოს სამოქალაქო და საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობაში არსებობს ცნება - „მამობის დადგენა“ და არაფერია ნათქვამი „დედობის დადგენის“ შესახებ.

მიზანშეწონილი იქნება, ცნება „დედობის დადგენა“ შეტანილ იქნას საქართველოს სამოქალაქო კოდექსსა და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსებში.

ი) ნაშრომზე მუშაობის პროცესში გამოიკვეთა რეპროდუქციულ ტექნოლოგიებთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ხარვეზები, რომლებიც მოითხოვს სამართლებრივ ჩარჩოში მათ მოქცევასა და მინიმუმამდე დაყვანას, კერძოდ კი აქტუალურია ხელოვნური განაყოფიერების შედეგად დაბადებულ ბავშვთა მემკვიდრეობის გადაცემის საკითხებიც.

ამ კუთხით სამართლებრივ რეგულაციას მოითხოვს საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, რომელიც შეეხება ჩასახვის საშუალებების გამოყენების უფლებებსა და მის რეალიზაციას. ვგულისხმობთ ექსტრაკორპორალური განაყოფიერების დაშვების წინაპირობების დახვეწას, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების ჩასახვის შემთხვევებში, რათა მაქსიმალურად იქნეს დაცული რეპროდუქციულ ტექნოლოგიებთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ხარვეზები.

ჩატარებული კვლევისა და ანალიზის გათვალისწინებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების სამართლებრივი სტატუსის დაცვის მიზნით, გატარდეს შემდეგი ღონისძიებები:

- 1.გააქტიურდეს მუშაობა ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად. მომზადდეს შესაბამისი საკანონმდებლო რეკომენდაციები, ცვლილებებისა და დამატებების გათვალისწინებით;
- 2.მონიტორინგის საფუძველზე შეიქმნას ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა შობადობის დემოგრაფიული ბაზა;
- 3.საინფორმაციო ცნობარი-ბუკლეტის გამოცემა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემს საზოგადოებას, მათ შორის მარტოხელა მშობლებსა და შვილებს, მიიღონ ინფორმაცია ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი სტატუსისა და მათი უფლებების დაცვის კუთხით;
4. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა პრობლემების გადაწყვეტის მიზნით განვითარებულ ქვეყნებში არსებული თეორიული და პრაქტიკული გამოცდილების გაზიარება;
- 5.ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დასაცავად ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების მინიმუმამდე დაყვანა, სახელმწიფოსა და საზოგადოების მხრიდან ფინანსური და მატერიალური მხარდაჭერა; სპეციალური თავშესაფრების, კეთილმოწყობილი

პანსიონატების აღჭურვა შესაბამისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით;

6. მნიშვნელოვანია, დანაშაულებრივი ქმედებების სისტემატიზაცია; თითოეული ბავშვის პერსონალური მონაცემების შესწავლა, შესაბამისი კონტროლის მექანიზმის ამოქმედება სამართალდამცავი მექანიზმების ჩართულობა, მათი უფლებების დაცვის მიზნით;

7. ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების საკითხთა დაცვის კუთხით საჭიროა სასამართლო დავების სტატისტიკურ მონაცემთა ბაზის შექმნა და ანალიზი. სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების საფუძველზე გამოიკვეთოს სარჩელების თემატიკა;

8. ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა გაშვილების ანალიტიკური კვლევის შედეგების სისტემატიზაცია;

9. ქორწინების გარეშე წყვილთა თანაცხოვრების შედეგების სტატისტიკური კვლევა.

გვინდა დავასკვნათ, რომ ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დაცვა გულისხმობს მიზანმიმართულ, სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებას ახალი სამართლებრივი, ეკონომიკური, ორგანიზაციული მექანიზმების ფორმირების კუთხით. უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს მოქმედი კანონმდებლობის სრულყოფა ოჯახის, ბავშვისა და მშობლების უფლებების დაცვის სამართლებრივი გარანტიების გაძლიერების მიზნით.

მიგვაჩნია, რომ საქართველოს კანონმდებლობის შერწყმა განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობასთან ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით ხელს შეუწყობს როგორც საქართველოში, ასევე მსოფლიოს მასშტაბით მათი სამართლებრივი სტატუსის ამაღლებასა და ღირსეული ადგილის დამკვიდრებას საზოგადოებაში.

Grigol Robakidze University

**With the right of
manuscript**

Lia Chiglashvili

**Legal Status of Children born out of Wedlock based on Georgian
legislature**

Specialty: Science of Law

Thesis is presented for obtaining of the Dr. of Law Academic Degree

Abstract

**Tbilisi
2016**

Grigol Robakidze Univeristy

Scientific Leader:

Lili Gelukashvili

Full Professor at Sokhumi State University

Official evaluators (opponents):

Ekaterine Shengelia – Associate Professor at Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

Asmat Gugava - Associate Professor at Sokhumi State University

The date of defending the dissertation will be published on University Web-page: www.gruni.edu.ge.

Dissertation will be defended at Grigol Robakidze University Legal School Attestation-Expert Committee Meeting It is possible to get acquainted with the dissertation at Grigol Robakidze University library (13 km., David Agmashenebeli Alley, Tbilisi)

Table of Contents

Introduction.....	38
The problems of the study and research actuality.....	38
Research aims.....	39
Research objectives.....	40
The hypothesis of the work.....	40
Literature review and theoretical and practical context.....	41
Methodology and Research Description.....	42
Results of the research.....	42
Scientific novelty of the work.....	43
The structure and general content of the work.....	44
Conclusions and Recommendations.....	51

Introduction

Family is a foundation of a new life for men and women, it includes a marital union, their responsibility towards each other, children and the society. The relationship between family members is regulated via family law.

There is no doubt that for Georgian people, while creating a family, cultural - mental values, influenced by which this or that person is formed, are significant. Consciousness of young people is greatly affected by modern trends, and some of them refuse to establish a traditional family, give preference to unregistered partnership and avoid the responsibilities of family relations.

At present, the urgent subject of public debate is exactly how to preserve family and marriage institution. Statistics of divorced couples has increased significantly. This issue is global as in the whole world the phenomenon of family is actually under threat.

The problems of the study and research actuality

The thesis discusses topics which are so far tabooed, in particular, it responds to the legal rights of children born out of wedlock.

During the last 15 years, alternatives to family life have emerged, out of which the most actual is cohabitation without getting married. Statistics indicate that in Georgia there has been a dramatic rise in giving birth to children out of wedlock and therefore, unregistered marriages have become more common too.

Family law in detail regulates the rights of children born in registered marriage, which they acquire immediately at birth, but this is not the case concerning those children born out of wedlock. The above-mentioned legal relationship is governed by only several articles of the the Civil Code.

Although "European Convention on the Legal Status of Children Born out of Wedlock" was dedicated to the issues of children coming from unmarried parents, in Georgia no one has been particularly interested in such children or has studied their problems taken alone;

nevertheless, the social-legal situation of these children is quite urgent, as difficulties arising from these issues may be reflected in the country's future.

Although based on the current legislation, the rights of children born out of wedlock are equal to those rights of children born in registered marriage and such classification is not allowed, but in practice we still face certain difficulties.

The facts of parents leaving their children have significantly risen as well. Those mothers who give birth to their children out of wedlock, in order to avoid the anticipated difficulties after the birth, refuse their children and try to find ways to get rid of them. Based on the above-mentioned, we tried, the first time in Georgian jurisdiction, to thoroughly study the legal rights of children born out of unmarried people, considering both Georgian as well foreign countries' legislation.

The presented thesis is a modest attempt in Georgian jurisdiction, which is dedicated to study, research and analysis of the rights of children born out of wedlock.

The research aims to:

1. Detect the existing impediments in protecting the rights of children born out of wedlock, causes of vicious practice and reality and to determine their possible solutions;
2. Demonstrate scientific essence of the existing problem and highlight the necessity of conducting a research. Develop scientifically proved, meaningful theoretical and practical recommendations, including legislative amendments project;
3. Establish modern approaches for protecting the legal status of children born out of wedlock, original and effective methods, which will promote the improvement of legal framework and its harmonization with respect to international norms;
4. Display the problem of protecting single parents' guarantees to support legal status and social aid, so that single parents' discrimination is prevented. Enact the standards set by international laws and

agreements, which ensure creating effective mechanisms in order to protect the rights of single parents. Consistency of current constitution and legislation with international laws is essential, as many of them are still being partly fulfilled.

The research objectives are:

1. Determining the main trends of marriage and religious wedding ceremony on different stages of historical development;
2. Revealing the problems of couples cohabitating out of wedlock;
3. Defining the status of single parents and identifying the existing gaps;
4. Establishing the fact of motherhood and fatherhood based on the existing shortcomings in Georgian legislation;
5. Defining the legal status of children born as a result of in vitro fertilization;
6. Identifying the legal status of children left without parents and guardian, based on Georgian and other countries' legislations;
7. Studying the dynamics of children born out of wedlock and highlighting the existing gaps in the demographic statistics according to sociological studies;
8. Comparative analysis of Georgian and other countries' judicial practice, in the case of children born out of wedlock.

Hypothesis:

1. The intolerant attitude towards children born out of wedlock stems from mental characteristics of the population, being less informed and absence of corresponding acts and regulations in the Georgian legislation.
2. So far there is no exact statistics about those hundreds of children's rights situation (including those born out of wedlock), who live outside the shelters. It is also unknown exactly how many adolescents live in

the orphanages attached to church-monasteries. Solving the above-mentioned issues will encourage formulation and implementation of social protection mechanisms related to this category of children and adolescents;

3. There are also gaps in juridical practice, which in turn is connected with the inheritance issues of children born out of wedlock and requires relevant regulations;

4. Sharply expressed is the psycho-emotional condition of children born in unregistered marriage, which seems to be one of the main obstacles in terms of adolescent socialization.

Literature review and theoretical and practical context

Regarding the present work, based on the primary sources we discussed ancient countries' legal documents, ethnographic materials, periodicals and modern scientists' studies. From them we single out Iv. Javakhishvili, I. Chavchavadze, Z. Akhvlediani, G. Nadareishvili, Roman and Eka Shengelia, Sh. Chikvashvili, G. Tumanishvili, L. Chanturia, G. Ghlonti, L. Nadibaidze, K. Korkelia and other authors' studies and papers.

From foreign scientists the following are important: Benjamin A, Templin B, Cook R.J, Ester G, Nichols M, Hofmann H, Wesener G, Bernhard W, Bockle F, Grundel J. Enders R. C, Antokolskaia M, Morgan L, Ruzakova O, Shershenevich G.P and other researchers' scientific works.

For normative base we used corresponding legislative and legal normative acts, Procedure Code of Georgia, international legal documents, conventions, statistical materials, Internet resources, and other examples of judicial practice of foreign countries.

During the working process, we made an in-depth study of European Convention "The Legal Status of Children Born out of Wedlock", which responds to the problem of the study. In the dissertation we also discussed the UN Human Rights Committee's reports.

Methodology and Research Description:

During the working process on this scientific work, we used general scientific as well as private methods, which provide the structural unity of the work, implementation of its main aims and tasks. Out of them we highlight historical, comparative - legal, statistical, qualitative, quantitative, documentary, logical, analytical, and other methods.

Taking into account historical aspect, based on primary sources we have reviewed the examples of antique countries' past concerning children born out of wedlock, correspondingly we examined Georgian and other foreign countries' legal documents.

In case of logical method, we were guided by analysis, synthesis, analogy and other methods.

Using analytical method, we have studied the examples of judicial practice.

With comparative - legal method we reviewed those states' laws, which have some kind of experience around our research topic. We presented the strong and weak issues related to the existing topic.

With sociological method we outlined the research object, namely: using empirical method we reviewed the sociological survey results and conclusions of the NGO experts.

For quantitative and qualitative research, we have developed a questionnaire and conducted a survey. In this research process we also used statistical method.

Based on international laws we found a variety of scientific literature and considering the presented problems, outlined the ways how to eliminate those vicious beliefs existing in Georgian reality.

We were guided by the recommendations defined by international conventions for the establishment of new values, in the context of renewed knowledge and research results we demonstrated the views worked out by us.

Results of the research

The results of the research made it evident that in Georgia legal status of children born out of wedlock is not adequately protected. A part of them is left without parent care, many of them have to live in the street and whereabouts is unknown.

From the conducted studies a general perception was highlighted – it is essential that a child grows up in a family atmosphere, under parental care. No less important is parents' marriage in an official body (Legal Entity - Public Registry Agency) and the issue of legalizing religious wedding ceremony.

For promoting the children born out of wedlock, a certain part of surveyed students considers it appropriate to bring a “window of life” to each Georgian town. In this regard, the legislative authority should ensure appropriate amendments to the law.

An argument about family-legal disputes existing in the court proceedings also was highlighted, which is associated with high cost of DNA analysis. Concerning the mentioned matter, a part of the society finds it reasonable that single mothers should be freed from the charges of this examination.

Scientific novelty of the work:

1. For a full implementation of the requirements under the Convention of Children's Rights, we put forward a recommendation to impose a declaration about children born out of wedlock, where the strategy of the state's attitude towards children will be formed, in the first place introducing state government, local government, state and municipal institutions, public organizations and law enforcement agencies' coordinated co-operation which will in accordance be directed towards protecting the rights of children in unregistered marriages.
2. On the basis of properly studying international laws and normative acts, we analyzed the gaps existing in Georgian legislative space and developed a project of legislative amendments concerning inheritance issues in children born in or out of wedlock.
3. To solve the problems raised in this work, we worked out a new approach, which will make the parents' responsibility towards children

born out of wedlock stricter, increase their obligation. Namely, in case of avoiding paying alimony by a parent, the person should be held criminally responsible.

4. Issues concerning single parents' status are formulated in this thesis, which aim to make the corresponding changes in the legislation, including defining the criteria for awarding a status of single parenthood and ensuring the social protection guarantees.

5. We have developed a recommendation concerning legalization of religious wedding ceremony, as the afore-mentioned from spiritual, moral and ideological point of view, will significantly contribute to the maintenance and strengthening of the family institution.

6. In order to improve the normative acts regulating artificial insemination, we formulated a recommendation, which is connected with defining a legal status of children born out of wedlock and single parents in case of using reproductive technology.

7. For implementing the status, social and moral problems of children born out of wedlock, in this thesis we discussed existing novelties and changes in the legal field – scientifically presented positive and negative sides. Based on a comparative analysis of Georgian legislation and international legal acts we highlighted the main causes of the problem, outlined potential solutions, which create a synthesis of legal and moral issues and aim at improving the main legal base and making relevant to the Georgian legislation.

8. A significant part of protecting the rights of children born out of wedlock is procedural realization mechanisms of this right. We believe that procedural protection of these rights should be subordinate to a special legal standard and on the basis of jural facts, the existence of a presumed father should be formed. The mentioned presumption will help distribute evidential burden, which defines the pre-conditions under Article 1190 of the Georgian Civil Code.

The structure and general content of the work - the introductory part of the thesis presents the urgency of the researched topic and respective problems, research goals and objectives are defined, a hypothesis is formulated and scientific novelty of the work is

presented. The work consists of three chapters, eighteen subchapters and a conclusion.

The first chapter - includes a review of family law-related scientific literature, while the researched problem is presented in theoretical context.

In terms of historical aspect, the work discusses basics of marriage and foundations of family origin; Forms of marriage; Marriage statute and conditions; Engagement and wedding institutions; Voluntary and mandatory principles of wedding.

Based on primary sources, we have reviewed the legal status of children born out of wedlock. While researching foreign countries' laws, it turned out that legislation in Georgia, Russia, Moldova, Austria, Germany and England drew a certain distinction between legitimate and illegitimate children. The relationship between parents and children was built on father's absolute power and unilateral approach, in contrast with the Mongolian law, because in Mongolia, children born out of wedlock even served as heirs of throne.

In Roman law, cohabitation of man and woman was called concubinage. Although the relationship between couples was illegal and was only considered to be factual, but it was allowed for breeding purposes.

In Western European countries, "illegally"-born children only got their legal rights if their parents got married. In Moldova, on one hand, there were strict customs, traditions and rules, while on the other hand concubinage was not punishable.

In England, children born out of wedlock were called bastards, they were illegal children of authorities (King, Duke, etc.). They inherited a coat of arms from their parents, but with "Bend Sinister", which in some heraldic systems was a figure representing birth out of wedlock.

In Medieval Russia, with respect to protecting rights of children born out of wedlock, Peter the First's charitable activities are worth mentioning.

We have reviewed widely recognized studies in Graz University Professor Gunther Venner's studies. Based on Swabian and Mirror sources, Joseph II's reforms are also notable, where the responsibility to maintain children born out of wedlock and the right to inheritance was transferred to father's heirs.

In the same chapter Georgian researchers' views about "illegal" children birth facts are also presented. A child born out of wedlock, with its dignity and right, was inferior to the one born in legal marriage, therefore Georgian legislation and church did not recognize such children as heirs.

Based on Ilia Chavchavadze, a document proving the right of children born out of wedlock was only introduced in the 19th century Georgia, which regulated the rights of "illegal" children and their parents' responsibilities and significantly relieved the legal status of children born out of wedlock.

The second chapter is devoted to the problems of children born out of wedlock considering gaps in both Georgian and foreign legislations.

Using the research methods, we had an opportunity to study the basics of originating legal relations in children born out of wedlock; Single parents' legal status; Characteristics of establishing fatherhood and motherhood; issues of legal regulation in children born as a result of in vitro insemination and the rights of children left without parental care.

Although the European court's ruling states that - "It is prohibited by law to place children in different legal condition because of parental marriage" (Article 8 of the Constitution about banning discrimination along with Article 14). The afore-mentioned definition is an excellent protective mechanism to promote rights of children born out of wedlock, however in fact things are different. If children raised in the family spend time perceiving the outer world, those left without parental care (including the ones born out of wedlock) have to live in the street and fight for survival.

For unmarried couples, it is often a problem to determine the origin of a child, especially, a woman struggles to acquire the recognition of

paternity. Some issues are debated, like the issue of alimony, granting a child a surname, inheritance and legal regulations of other issues.

The same paragraph discusses legal status of single parents. Georgian constitution protects mothers' and children's rights, however in the country the problem of single mothers still remains actual. Their number reaches 31 000. They belong to poverty high-risk groups.

For exploring this matter even better, we carried out a research, where participants were the category of single mothers some of which live in a shelter and others beg in churches. It appeared that those single mothers, who gave birth to children without registered marriage, do not feel the necessary support from the society or state, many of them find the responsibility to raise a child impossible, avoid parental obligation and in escape to avoid possible difficulties, commit various crimes.

In terms of protecting single mothers' rights, NGO activities are essential, in Georgia they operate with the support of USAID program. It was their initiative that last year Georgian parliament took a decision to give single mothers a status, however the issues of protecting their social and legal guarantees still remain open, as in most cases they have to face indirect discrimination related to procedural - legal terms (for example, evidentiary process, apportionment of the burdens, etc.).

The work discusses examples from European court practice, where an argument about women's special role in upbringing children was based on gender stereotypes. In particular, in connection with the right to child care leave there was not objective or reasonable justification for treating men and women differently. For a comparative analysis, a similar issue is discussed based on Georgian example as well, which concerned a Georgian man's usage of maternity leave.

These facts illustrate the need for gender equality, which will help to rise society's level of awareness in terms of gender problems and will demonstrate equal access to opportunities by both men and women. There are standards established by international laws and agreements, which ensure creation of effective protection mechanisms of single parents. It is important that the acting constitution and laws are in

accordance with international norms, as many of them are still being only partly fulfilled.

A separate section is devoted to establishing fatherhood and motherhood of children born out of wedlock. From the statistic researches, it becomes clear that each year biological fathers do not take responsibility for 2000 children. In this respect, in the recent years, the legislative body passed an important amendment concerning DNA analysis, which somewhat relieved it for a single mother to establish paternity issues.

In this paper we also outlined an issue, which in Georgian court practice is connected with family-related legal disputes, particularly regarding expensive DNA analysis. Due to this, in one of the shelters, we carried out a research and tried to study the problem, which especially limited their rights.

Also an important issue related to DNA analysis is increasing the affiliation of a limitation period for establishing a father, as possibly this person might be out of the country and not even be aware of a child's birth.

Also significant is church's attitude towards couples living without registered marriage and the issue of establishing fatherhood.

Another issue requires a law regulation, - when a single woman, who gave birth to a child out of wedlock, indicates a presumed father in the birth certificate and does not consider future possible complications; It is quite possible that a child might have health-related problem which will require his transportation abroad. In a specific case, to take a child abroad, it will be necessary to get a special document with a father's consent, who practically does not exist, which might cause a significant harm to a child's life. Therefore, there still exists a risk that an incorrect reference to a father might lead to losing any right of a child to inheritance.

Establishing motherhood is not less actual, it seems that there is no gap in this process and is regulated much easily, than establishing fatherhood, however in fact there are some theoretical as well as practical cases, when a child's origin from a specific woman becomes

debatable. A parent has a doubt in terms of changing a child at delivery or when a mother leaves a child in the hospital or a landfill.

As the civil law does not recognize such concept as "Establishing motherhood", the court will face the same problem in case of such proceedings, as we can not find a concept of "Establishing motherhood" in any legal norm and for dealing with such lawsuit the court will have to address analogy of a law.

The second chapter of the thesis addresses protection of the legal rights of children born via in vitro insemination and their parents. It is important to study the legal rights of single parents, who gave birth to their children out of wedlock, using donors.

The work also includes analysis of normative acts regulating in vitro insemination as well as problematic issues put forward in the thesis. A part of them have specific answers, while others still require additional scientific research and appropriate resolution on legislative level. In Georgian legislation, the right to inheritance is already created at conception of a child, while its realization is related to the fact of birth. The law does not point out the inheritance rights of a child after death of the testator. Although the Georgian Civil Code recognizes the embryo's right of inheritance and related its implementation to its birth, but this right also concerns those children, who will be born not more than ten months after the death of their testator. Also problematic is legal inheritance issue of a "frozen embryo" born after the ten-month period.

A separate section is devoted to the study of legal rights of children left without parental care. From the researches, it is evident that in Georgia children's rights are actually not protected properly, the way they are in many European countries. A clear example is that a lot of abandoned children can be found in the street. They are not able to develop neither physically nor mentally. Under the supervision of UNICEF (UNO's children's fund) a foreign observe, E. Tsakir conducted researches in Georgia, which concerned the issues of protecting children's rights in Georgia.

The third chapter was devoted to the poll results, the mentioned part is a logical continuation of the previous sections and aims at critical analysis and evaluation of the research topic.

In the work we analyzed results of demographic research of children born out of wedlock; discussed examples of judicial practice; studied legal gaps in connection with the research topics based on a comparative analysis of international legal acts; and summarized the results of interactive research. Based on the latest data from National Statistics Center, in Georgia 30% of children are born as a result of non-registered marriage. This figure is considered high, compared with European countries.

In this work, exploring the trends of out of wedlock birth is an important direction, which was reflected on the social-demographic analysis. Hereby we note that demographic research of children born in non-registered marriage and its sociological regulation in Georgia still has not been adequately studied. It also must be said that in Georgia there are many facts of illegally getting rid of newborns, which are pre-planned and lead to undesirable consequences.

In the previous section we discussed the recommendations adopted by Human Rights Committee. A special attention was paid to discrimination issues between children born in registered and unregistered marriages. Association for the Support of children out of Wedlock ASCW supported the afore-mentioned initiative. Finally, a decision was made on the status of children, which eliminated the differentiation of status of children born in and out of wedlock, which is expressed in a child's right in the absence of a will. There were some gaps in terms of judicial practice too. Most cases in court proceedings concern the establishment of paternity and imposing alimony issues, which can not be said about the facts of inheritance for children born out of wedlock.

The law clearly indicates that while getting an inheritance, children born in registered or unregistered marriages should have equal rights, but it is only possible in such certain circumstances when paternity is established. As for the children, whole fatherhood issue is unclear, this

remains open, as neither our country's nor international legal legislations regulate this issue and it is left unattended.

The third chapter was also dedicated to the results of our interactive survey. Taking into account the criteria of choosing participants, 200 students were interviewed. For strengthening a family, the students' opinion on the issue of legalizing religious wedding ceremony is significant; Establishing paternity of children born out of wedlock still remains as a problem; Different family members also have dissimilar views with regard to recognizing a child born out of wedlock; Giving a surname to a child as a result of accidental conception was also negatively assessed; Equally noteworthy is the respondents' opinion about inheritance issues among step sisters and brothers; The research also showed that legal status of a child born as a result of artificial insemination by a single parent is also left unattended; The students rightly believe that a special facility should be established in the country, where a parent can anonymously leave a child born out of wedlock in a "window of life".

It should be noted that the interactive poll significantly facilitated summarizing the results of conducted research. In the final part we tried to sum up a list of proposed recommendations and scientific news.

Conclusions and Recommendations - A lack of literature concerning the thesis imposed a special duty on us – we analyzed the problems of children born in unregistered union and developed recommendations to solve them.

The presented material is the result of our original research, which will enable the public to become familiar with the problems of diachronia, its positive and negative trends.

Although the work is devoted to the protection of the rights of children born out of wedlock, still, some emphasis was made on maintaining marriage and family institution, which in turn, will help reduce the growth of single-parent families and children born out of wedlock.

1. In our view, in Georgia, as well as in many other developed countries, where for the most part of the society, the Christian postulates

represent a kind of deterrent role, it is advisable to work out a legal norm about legalizing religious wedding ceremony, which will make it equal to civil marriage according to the law and contribute to the strengthening of the family.

2. It will have a positive result if during engagement a written agreement will be formed between the parties, the same way as it is in terms of marriage contract, implementing the above-mentioned novelty will significantly reduce number of legal disputes and promote the preservation of a family.

Concerning violations of single mothers' rights, still unresolved problems were outlined, they consider that for protecting mothers' and children's rights the state as well as community should implement some effective measures:

3. Creating a demographic base of single parents and children on the basis of corresponding monitoring; coordinated activities of the state and public relations; undertaking international projects for protecting the rights of single parents and children born out of wedlock; implementing a complex state policy in the frames of common action program, which includes education, health and social service sectors, it will also be effective to retrain teachers and social workers for their professional development.

No less important is the future of orphanages under the state control, which were replaced by institutions funded by non-governmental organizations and their activities have temporary-charitable purposes. We believe that

4. To support single mothers and children, special shelters and social hotels should be open under the patronage of the government, where single mothers will have a chance to be placed in those facilities with their children, to be able to adapt further. Children will have a possibility to receive a suitable childcare and education, while parents will be employed at the same shelters.

5. It is essential that the changes should apply to mothers of children with disabilities. Often, when children with disabilities are born, fathers leave them and mothers have to raise them alone. Mothers of this

category of children do not make use of any kind of compensation and benefits. We believe that the settlement of these issues require special attention.

Keeping that in mind, we consider that "it is important to review the status of a lone caregiver, as in some cases not only a mother but a grandmother, father or a caregiver can be single".

6. From our point of view, the change in the first place, should be applied to the mothers of children with disabilities, because when a disabled child is born, father leaves a child and a woman has to raise him alone. She does make use of any benefits and compensation. She does not work, because she can not leave the child alone. We believe that this issue should be put on the agenda too.

The paper also discusses the issue of establishing paternity of a child born out of wedlock.

7. An important part of protecting the rights of a child born to a couple out of wedlock is the realization of procedural mechanisms. In the first case such features are revealed in the characteristics of apportionment of the burdens, which should not be a subject to general standards, in particular, based on the claimant's legally relevant facts, a presumption must arise, that the defendant is the father of a child. The above-mentioned presumption helps in apportioning of the burden, based on which the defendant shall bear the burden of proving

paternity dissipating and he should also be assigned to the claimant's "burden of proof" with the contradicting evidences to the facts.

I think that enactment of this presumption should not be unconditional, as we may get a wrong result. The applicant will be required to specify the facts that determine the pre-conditions provided by Article 1190, the presumption of paternity existence must be enforced only in this case, discrimination-related consideration.

Hereby we highlight a significant issue, which is related to the high cost associated with DNA genetic analysis. A large part of single mothers, due to economic situation, can not afford to gather resources for the expensive DNA research.

8. The results of conducted study showed that in order to establish paternity, it is necessary that the legislation considers freeing single mothers from costs.

Based on the surveys done in orphanages, it seems that children from registered and unregistered marriages are in different conditions. A difference can be detected between children of those “two categories”, who live in shelters and those, who live in families. Living conditions, food and personal hygiene issues of those children are also unsatisfactory.

9. On the basis of the issues raised above, we believe that the state and the society should care about the development of parental institute together. Medicine, pedagogy, sociology and other fields scientifically justify that a child fully develops physiologically and mentally only in a traditional family. In a different situation, the risk factor that a child is developed as a crime-prone personality is high. It is important to activate social workers' role in children's institutions; it is worthwhile to use religious factor too.

In Georgia getting rid of illegal newborns still remains as a problem, therefore the number of abortions is characterized by rising trend, including selective abortion.

In order to promote birth rate, our view is that the Ministry of Health should develop a social assistance program, which will be directed towards monetary encouragement of parents.

10. In order to prevent child deaths, it is significant that a special institution, the so-called "window of life" starts operating in Georgia. It is already widely used in many European countries, the so-called "Baby boxes", it is essential that legislative body makes changes to the law in this regard and a mother who leaves her baby in the “window of life” where there will not be a trace of violence either, should be freed from criminal responsibility.

In the dissertation we analyzed the absence of lawsuits regarding inheritance issues in court practice about children born out of wedlock.

11. In this regard it is important to inform the public more, so that a norm foreseen by international law can be activated, the one concerning equal rights of children in terms of receiving inheritance, so that a property can be evenly distributed between the members of the first row.

The Human Rights Committee especially emphasized the issues of existing discrimination between children born in registered and unregistered marriages. We are talking about qualitative differences in the Civil Code of various countries.

Initially, the committee pointed out the category of children, who require a special attention from the state; Among them are – children abandoned by their parents, asylum seekers, children who retain life with charity, underage mothers, adolescents engaged in prostitution, children born out of wedlock, children in conflict with the law and other categories.

The Committee criticized the participant countries, which in their coverage reported less about racial discrimination, out of wedlock births, disabled, migrant children and their problems, did not attend to the families, where there is only one parent.

12. In this regard, it is recommended that in Georgia the way it is in other countries (e.g.: Morocco) a normative-legislative base should be established, which will regulate the guardianship issues of children born out of wedlock.

In order to protect the rights of children born out of wedlock, considering the gaps existing in Georgian legislation and practice, we have developed practical recommendations – from which we highlight family law disputes existing in court proceedings, associated with high cost of DNA analysis.

A) Regarding this issue, it is desirable that an amendment is added to the "Civil Procedure Code of Georgia," about postponing the expenses of DNA analysis:

The court may delay compensation of DNA analysis made in expert facility until the end of the court trial.

The following amendment concerns adoption of a child born out of wedlock. In this regard, we have our view:

B) It is advisable that an amendment is added to the law and the possible biological father should be given the right up to 2 years for the permit of adoption. We believe the following should be added to the 7th part of article 1190 - a person who has a reasonable cause to believe that he is the child's father, is able to challenge this article of the civil registration authority concerning the record about child's father for "two years" from that period, when he found out or should have found out about the afore-mentioned record.

There are occasions when a couple has no biological child and a man makes a decision to have a child with another person out of wedlock and then adopt him. In this particular example, we consider that there should be a biological mother's written consent concerning the adoption of a child, because there are cases when the father of a child takes away a child from his biological mom by force or blackmailing:

C) In order to avoid such problems, the following words should be added to the second part of article 1246 in the Georgian Civil Code "adoption of a dependent child," "with the other spouse's written consent".

D) Hereby we will add one more view, connected with establishing guardianship and custody issues related to children born out of wedlock. For more clarity, we believe that article 1279 about "establishing a child's guardianship and trusteeship" should also include - "z" point, - "Children born out of wedlock should get a custody and control until the identity of parents is established."

E) We have an alternative recommendation concerning the issue of imposing alimony, as there are frequently cases, when a father deliberately avoids the payment of child support, conceals income and easily avoids the responsibility of fatherhood. Based on earlier legislation (in Soviet times), for such actions a person became criminally liable.

Therefore, the second part of paragraph 1232 should add the following words about - "a forced payment of alimony."

We believe that the law should emphasize the issue of receiving inheritance for children born out of wedlock. Although based on article 1309 of Georgian Civil Code if paternity is recognized, a child born out of wedlock is considered to be a legal representative of his father, it should be noted that in Georgia, based on court practice examples, we can not find such disputes as a woman, due to her mentality, often tries to “hide the existence of illegal child” and her interest only lies in recognition of the father, as for a citizen surname is significant and so mother only fights for granting a surname to the child.

F) Based on the above-mentioned, we consider that the first part of article 1336 of Georgian Civil Code should add the words - "a child originating from unmarried parents", so that the actuality of their status is more highlighted. The mentioned addition will itself contribute to protecting the honor and dignity of children born out of wedlock:

During the work on this thesis, an issue was identified, namely – when a single woman indicates the name of a presumed father in the birth certificate, this fact might probably lead to a difficult result and a child might have some problems receiving inheritance.

G) We believe that in order to avoid similar cases, it is important that legal entity - State Services Development Agency's responsible person, should ensure informing a parent about indicating a name of presumed father before registering a child, in order to avoid expected difficulties.

The concept of “establishing paternity” exists in Georgian Civil and Georgian Procedure Law, but nothing is mentioned about “establishing motherhood”.

H) It is advisable that the notion of "establishing motherhood" is included in the Georgian Civil Code and Georgian Civil Procedure Codes.

During working process some legislative gaps concerning reproductive technologies were also highlighted, which require putting them in the legal framework and minimizing them, in particular, inheritance issues of a child born as a result of in vitro insemination is still actual.

I) In this regard, Georgian law requires a legal regulation about "protecting health care", which refers to the use of birth control rights

and its implementation. We mean refining the the possibility of extracorporeal insemination, in case of out of wedlock conception, so that the legislative faults in terms of reproductive technologies should be highly protected.

Considering the conducted research and analysis, we find it advisable, for protecting the legal status of children born out of wedlock, to implement the following measures:

1. Activate the work to protect the rights and legal interests of children born out of wedlock. Prepare corresponding legislative recommendations, considering changes and amendments;
2. Create a demographic base of a birth rate of out of wedlock children based on monitoring.
3. Issue an informative booklet, which will enable the society, including single parents and children to obtain information on the legal status of children born out of wedlock, and their rights;
4. We believe that, in order to solve the problems of children born out of wedlock, we should share the theoretical and practical experience existing in the developed countries.
5. Minimizing socio-economic problems in the country to protect the rights of children born out of wedlock, financial and material support from the state and society; Special shelters, well-equipped boarding houses furnished with the material-technical base;
6. It is important to systematize the criminal acts. Study each child's personal data. Activate the corresponding control mechanisms and involvement of law enforcement mechanisms, in order to protect their rights;
7. For protection of the rights of children born out of wedlock, it is necessary to create and analyze a base of statistical data of legal controversies. Outline the subjects of lawsuits and results of court decisions. Generalization judicial practice;

8. Systemize the analytical results of a survey about adopting children born out of wedlock.

9. Statistical research of the results of couples' cohabitation out of wedlock.

Protecting the rights of children born out of wedlock involves undertaking a deliberate state policy to form new legal, economic, institutional mechanisms. The main objective is to improve the existing legislation in order to strengthen the legal guarantees of family, children and parents' rights. In order to fully implement Children's Rights and Freedoms the requirements based on Children's Rights Convention, it would be desirable that a declaration of law should be introduced in the state about the rights of children born out of wedlock, which will clearly form the state's attitude towards those children.

We believe that the blending of Georgian legislation with the legislation of developed countries in terms of protecting the rights of children born out of wedlock, will help raise their legal status in Georgia as well as in the whole world and also establish a decent place in the society.